

Exfac 18.01.2022

Hva er humaniora?

- Et menneskesyn: Homo, humanus
- Et oppdragelsesprogram: Studia humanitatis
- Et vitenskapsområde (med en egen metode?)

Historie

Språk

Kunst

Filosofi

Hellas (700 f.v.t. – 300 f.v.t.)

Paideia

Institusjoner:

Gymnaser

Akademi/Lykeion

Skoler

En til en-undervisning?

Fag:

Gymnastikk

Musikk

Talekunst

Matematikk

Astronomi

**Pais: barn. Paideia: oppdragelsen som gis
til frie menn**

Skolé: fritid

Retorikkens betydning

- Belære, behage, bevege
- Mennesket er et zoon logikon og et zoon politikon
- Taletyper: Politiske, juridiske, lovtaler
- Sofistene og Isokrates: Underviser i talekunst = Overbevisningskunst.
- Platons motstand mot retorikken: Sminke og kokekunst!

Aristoteles og retorikken

- Talekunstens tre elementer:
- Etos, talerens karakter og selvfremstilling
- Patos, kunsten å beregne sitt publikum
- Logos, talens oppbygning

Romerriket (300 f.v.t.-500 e.v.t.)

Studia humanitatis

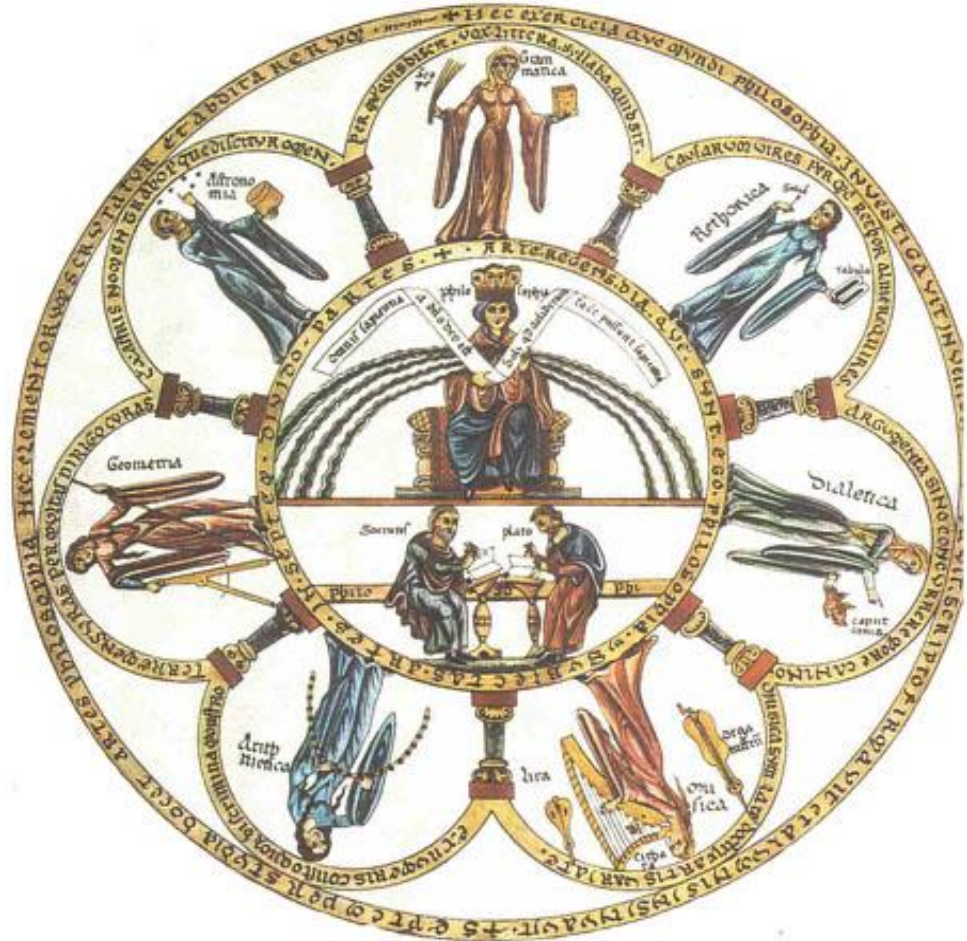
Fag:

Trivium (den tredelte vei): Grammatikk, retorikk, dialektikk

Quadrivium (den firdelte vei): Geometri, aritmetikk, astronomi, musikk

Institusjon:

Skoler

Fra Romerriket til høymiddelalderen

Klosterkultur

Kopister

Føydalismens ikke-skriftlige kultur

Gymnastikken forsvinner

Kroppsarbeidet oppvurderes

Middelalderen (1100-1400)

Institusjoner:

Universiteter

Fag: Studia humanitatis
+ embetsstudier

- Urbanisering
- Behov for skrivere og nye yrkesgrupper
- Katedraler – katedralskoler
- Spede begynnelse på 1100-tallet
- Ingen faste bygninger
- Universitetene skulle skaffe fagfolk OG formidle innsikt i sannheten

- Byenes organisatoriske grunnmodell: Laugene. Sikrer opplæring, interesser, politisk deltakelse.
- Bologna: Studentene organiserer seg i et COLLEGIUM
- Paris: Lærerne organiserer seg MOT studentene. Etter hvert sammen med studentene: UNIVERSITAS

Universitetenes oppbygning

- Artistfakultetet (artes liberales), 7-8 års forberedende studier
- Juss
- Medisin
- Teologi
- Øverste grad: Doktorgraden
- Eksamener og disputas

- Universitetenes internasjonale karakter
- Uavhengige stilling
- Under pavens kontroll
- Representerte nytt kulturelement
- Nye ritualer
- Utestengte kvinnene fra utdanningen
- Skolastikken uløselig knyttet til universitetenes undervisningsform.

Disputas og eksamen

Anakronisme- utidsmessighet

Maria med Jesus, Johannes døperen og den hellige Catharina billedvev fra 1400-tallet

Renessansen (1350-1600)

Institusjoner:

Private akademier

Privatlærere

Sekulære alternativ til
universitetene

Fag:

Klassiske språk

Historie

Retorikk

Filosofi

Litteratur

«Humanisme»

Metode: Kildekritikk

Lorenzo Valla 1406-1457. Avslører den konstantinske donasjon

1600-tallet

Institusjoner: Nasjonale universiteter etter reformasjonen

Universitetene blir konfesjonelle, mister sin posisjon

Fag:

Naturvitenskapen skyver humaniora til side.

Fysikken blir den vitenskapelige modellen.

Metode: Empirisk

De lærdes republikk

Ideen om at vitenskapsmenn, prester, bibliotekarar, universitetsutdannede, hoffhistorikere osv hadde noe felles og kommuniserte med hverandre via brev, besøk, tidsskrifter.

Opplysningstiden

1700-tallet

Institusjoner:

Vitenskapelige selskaper
og akademier

Universiteter

Fag:

Encyclopedisk kunnskap

Idealer:

Framtidstro

Kamp mot fordommer
og overtro

Beherskelse av naturen

Folkeopplysning

Kamp mot autoriteter

Ludvig Holberg (1684-1754)

Erasmus Montanus

Jeg kan disputere paa god Latin om hvilken Materie det skal være: Vil Een sige, at dette Bord er en Lysestage, saa vil jeg forsvare det, vil Een sige, at Kiød eller Brød er straa, saa vil jeg forsvare det, det har jeg gjort mangel ærlig Gang.

Heinrich Füger: Prometheus

Menneskemaskiner

Romantikken 1770-1830

Følelsenes tilbakekomst

Interesse for nasjonale historier

Middelalderen fortrenger antikken

Historisk bevissthet

Interesse for underliggende krefter, kritikk av naturvitenskapene, ny giv for humanistiske fag.

Mary Shelley: Frankenstein, den nye Prometheus (1818)

1800-tallet, universitetsreformer og nye idealer

Institusjon:

Forskningsuniversitetet

Wilhelm von Humboldt
(1767-1835)

Forsker, forskning og
studenter skal være FRI

Grunntanke/ideal:

Universitetene skal
forme mennesket:

BILDUNG, ikke
kunnskaper

Fag:

Humanistisk forskning
etter naturvitenskapelig
modell?

Humanistenes portalfag
er den politiske
historien.

Dannelsesborgerskap

Apolitisk forskning

Ny-humanisme

Nasjonale særtrekk i institusjonshistorien

- Norge: Universitetet som nasjonsbygger
- Frankrike: Napoleon erstatter universitetene med sentrale eliteskoler
- Tyskland, professorene som mandariner, støttespillere for en autoritær stat.

Hva er dannelse? Og hvilken plass har dannelsen i humaniora?

1850: Klassisk dannelse erstattes av «vitenskapelig dannelse».

Hva er humanistisk vitenskap?

Giambattista Vico (1668-1744): *Scienza nuova*
. Skille mellom det gudeskapte og det menneskeskapte.

Vi kan forstå det menneskeskapte fordi vi er mennesker selv – altså er det lettere å få innsikt i historien enn i naturen.

Gustav Droysen (1808-84): Naturen *forklarer* vi, menneskene *forstår* vi.

Wilhelm Dilthey (1833-1911):
Humanvitenskapene søker *mening* som må *fortolkes*.

Leopold von Ranke 1795-1886

Historisme i flere betydninger

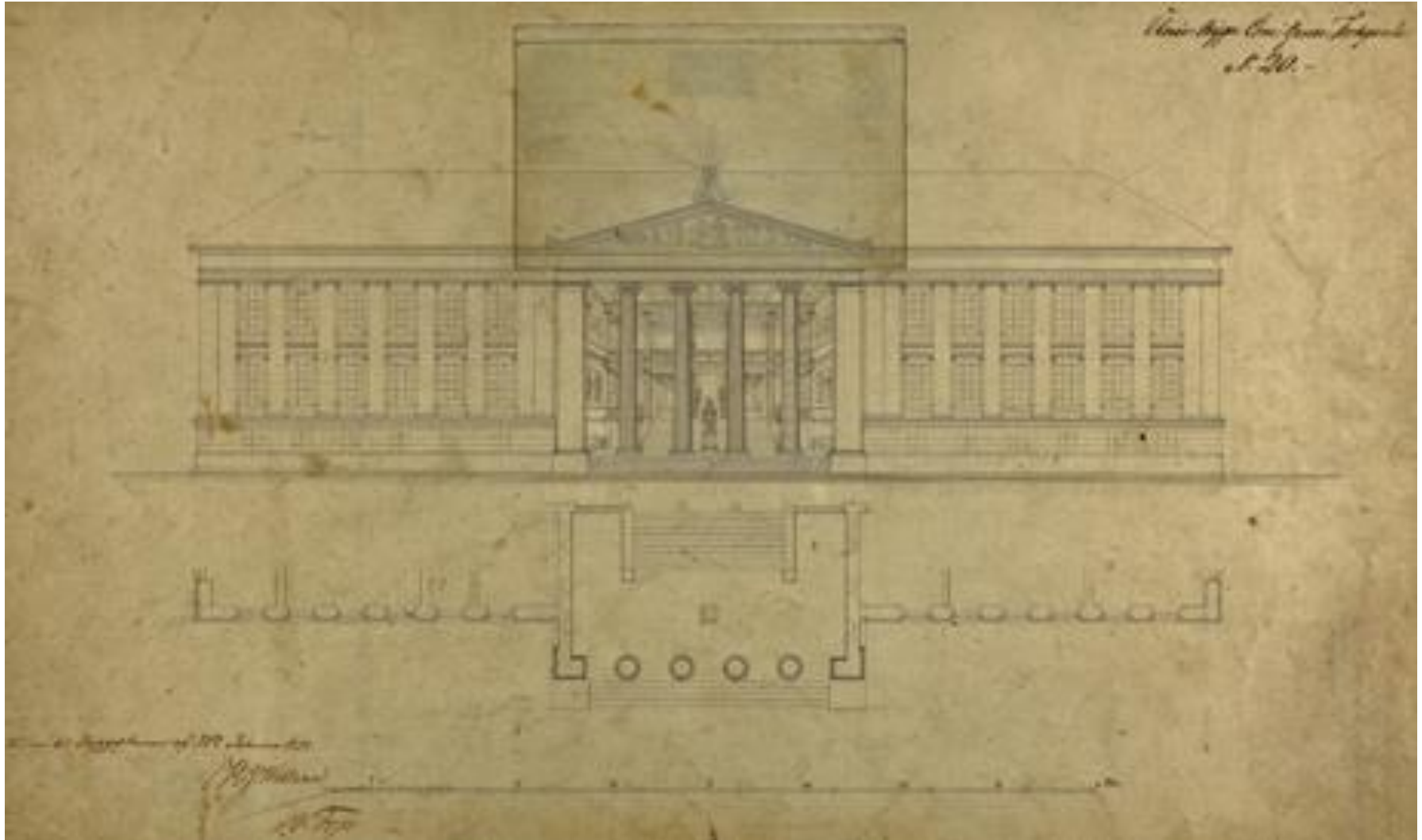

Historisme

- I vid betydning: Det nye historiesynet som har sin spede begynnelse på 1400-tallet: Alle menneskelige produkter og all menneskelig virksomhet er oppstått i en historisk situasjon og må forstås ut fra denne. Nøkkelen til moderne humanistiske studier.
- I snever betydning: Den moderne historiske forskningen som oppstår ved tyske universiteter på 1800-tallet. Leopold von Ranke (1795-1886)

Christiania 1811

Kongelige Fredriks Universitet

1850-1960

Institusjoner

Universitetene
opprettholder faglig
bredde og forskning.

Yrkesutdanninger sikres
av høyskoler.

Universitetene delt inn i
fakulteter.

Fag

HF = historie, språk,
filosofi,

«bindestrekshistorier»

Skiller seg metodisk fra
naturvitenskapen =

OG

samfunnsvitenskapen

Utdanningsrevolusjonen

1968

Institusjonene

Nye studentgrupper
krever omorganiseringer,
studentdeltakelse,
samfunnsengasjement.

I Norge: Flere
universiteter.

Fag

Fagkritikk fra flere hold,
nye perspektiver, nye
stemmer, også
humanister skal være
samfunnsaktører.

Avsløring av tradisjonen
og dannelsen som
systembevarende og
undertrykkende.

Hva skal vi med humaniora i dag?

Å kjenne tradisjonen, for å bevare den, for å kritisere den, for å forstå den?

Viktige trender på 2000-tallet:

Krav om samfunnsnytte

Tverrfaglighet

Globalisering av utdanningssystemet

Humanioras berettigelse: Å kjenne fortiden for å forstå samtiden? Å gi filosofiske, etiske og språklige redskaper til å håndtere en ny virkelighet?

Neste gang (25. januar)

- Humanioras objekter (Jordheim & co kapittel 2):
- Hva studerer humanister?
Hvordan studerer de det?
- Hva er kultur, og hvordan blir kultur et forskningsobjekt?